

ÖDMÅRDEN

NILS HÅKANSON
ÖDMÅRDEN

Nordisk
kulturkontakt

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Ty Hållendarens Oseedh och Oart är thetta, at alt
ehuadh som Suenske medh sine Händer Landet
planterat hawuer, thet söker han uthödha och förderfua,
oansedt sigh till ingen Fördeel.

fragment, opphittadt i een koffer

en nerstörtad engel, skum och grön

ur skyarna nertumblande kom den, det var en dretig dag om husten då sompen steg och vi drefvo mårdhund mot giftrännet borta vid marsken; ur det grå kom den, ur molnenas jämntrista eländ: gnistrande, knettrande, vrålande med stjärnsvansen i släp, sedan tyst, nerjordad; vi sprungo fram mellan klibb-alarna och stogo häpen vid den glödande kropp: var detta Engelen, var detta Ljusbringaren, Befriaren, han som skall klippan bräcka och frelsa oss ifrån all ondo & allt oss själf? men varför verkade han då så skrotig och skum? grön i skimret låg han där i dyen med rörena spretande, plåtarna spruckna, med vätan fräsande och stigande omkring sej i skitfula moln; man vart knust av tillfällets egendomlighet, egentligen man ville mest smyga dän och glömma alltihop, ty i enkontret med det Okända är det för människan naturligt att smyga dän, hem till pallunen sin, att dra gofilten över huvet och klia på knottorna istället för att undra; men hon som kallas Lotten och som är en riktig sat-apa till medmänska, hon svängde nu sin röa hårfläta – hotfullt, som en lazso – och vägrade att låta en gå, hon ihärdar så furbannat uti nyfikenheten, Lotten, ständigt hon dras till allehanda renovering & nystöperi, oaktadt man derigenom blifver blott obeqwäm och fövirrad; men om man nu gissade på att smita undan från sjelfva stället, då fick man quickt hejd på sig av att Lotten gorma *knullhare* och *fulfoster* efter en, och man vart spak och lomma tillbaks, skälld för detsamma av de andra medlöparne; och på så vis stog

det istället sålunda till, att när schrot-partiet som låg där och rök hade svalnat så tröcko vi opp han på en ditsläpad sompkälke, och sen vi drogo iväg han till hålena; inte för att vi visste vad vi förde med oss, ingen aning hade vi, och då har man sett all möjlig slop singla ner ur molnena: klompar av rymdplankton, anhopningar av yrplast, döa grävlingar tappade av osiktbara jätte-foglar; men inte ens Lotten visste vad det var, och inte Lennart, inte Tord och inte Pia; och ändå tänkte vi alla när vi närmade oss hålena att perkele vilket jävla kap, bäst att ingen får veta, för det är alltid bäst om ingen får veta; alltså vi enades om att hålla alltihopa fördåldt och tystadt, vi stogo där bakom buskarn och svuro vid Sann-Sola på att fan om nån knystar, vi ingingo blödseder hvid trubbig knif och åberopade sju genom sju släkt-leder som intecknad för vår ordhållighet; sen vi släpade in det grönskimrande schrotet i Döde Knuts håla, där ingen planterat sulan på mångt jordsnurr, nemligen sen igelpesten räck Knut ifrån oss; vi gingo undan och höllo en tidh saken hemlig; fast säg den hemlighet som varar: ej länge det drujde förrän Ian, ödfurstens task-vesir, vart märkvärdigt underrättad om det som timat; han kom & spana i Döde Knuts håla en gång när vi råkats där igen bara för att glo på vårt egna mysterium; och straxt därpå drönade ödfurst Bernt in med hirden sin i släptåg, och han synade vårt fynd båd' fram & bak, hur han nu visste det, han talte oss hårdt till, surblängde på oss alla en i sänder, spottade Åsa i plytet, släpte brakare och nöp Larry i pungen – på skämt förstås, alla flabba, men det var onödigt; fast när ödfurstens omdöme om sjelva saken slutligen kom var det oförväntadt mildt: släpa hem sån skit, brullade han, har ni inget bättre för er er; och så vände han i

illerpälsen och gack sitt koos; och den schrotet vart kvar hos oss, i djupena glödden grön; och eftersom en annan blivit anbetrodd att oppteckna allt hvad som sker, skett och kan komma att ske här uti hålena våra, eftersom jag, archifarien, är den mest alfabetiserade av oss smuts-alfer som häruti skogsfanskapet bo, eftersom jag – runmagiker, gjutmästare av åsigter, tanke-flimmer och alldagliga intermezzon uti bokstäflors hyperknepiga formar – eftersom just jag alltså har detta nertecknande av Lifsens usla gång på min lotto och åstundar att behandla denna pligt med nogskap, flijt & hälst utan att småskarva, svindla eller ofogsljuga, fann jag det för godt att, innan jag satte mig att notera det som just sej tilldragit hade, konsultera Pia och fråga igen ifall det verkligen ändå inte var Engelen, Ljusbringaren, Frelsaren Vår som ramblat ner ur skyarne och som vi helt vanvördigt släpat hem på en sompkälke; men Pia, som vet mycket om allehanda opphöjda pjäser och högt-snirklande materier, dem andra mest flina åt, hon sa att nä, det är bara rymdschrot; och jag stog åter till archifet och rubricerade allt detta i härmed framlagd form och tyckte som så att det var ju tur att frelsarn-engelen ej var så ful & skum & skrotig; fast de efterfuljande episoderna skulle jämväl visa att också Pia hawa fel kan hawa och att det var någonting fullständigt annat än simpel rymdschrot som tumblat ner öfver oss denna dretiga dag om husten, då sompen steg och vi drefvo mårhund mot giftrännet borta vid marsken

I psykologiskt hänseende har språket, som höjer människan öfver djuret, till uppgift att skärpa tanken, utveckla förståndet och höja intelligensen. Genom denna tankeskarpa skall i sin ordning språket påverkas till kraft och styrka i ett skönt och ädelt modersmål. Motsatsen härtill, ett oklart och uppblandat språk, grumlar tanken och gör den oklar.

Kjellberg

dom svarta tölpaner
– hopradsade reflexioner

dom behärska alla de stora vattnen, de endlösa islanden, de uppna drunkningshålén, varje å värd namnet; också vid oansenliga fjösbäckar som Ottebo ström & Vendelsnodden resa dom sina beackningsdorn; tysta skaduver på sjungande järn slå sina ronder, överallt synas märkena efter skärena deras spår, överallt bepissa dom snöven, blåsa dom sitt oheliga röka under himlen; i vindfällena dom rasta, berätta fräckisar på sitt oheliga tungomål och skryta för tomheten; vi smyga dit när dom farit, vi suga på deras bortkastade edamerskalkar, slicka halskanten ren på deras avsupna kwöjk; men gulsnön samla vi å bonk och göra välling på åt barna – för att djupna skammen, på det att vi aldrig må glömma

ur murkret komma dom: svarta tölpaner, kevlarskuggor på isen, dansande på sjungande järn, själfva som dödsen stum; och lika tyst äro vapnena deras, ingen knall hörs över snövit vidden, och likafullt vi stupa, tystare ändå; och när tölpanen skrinat vidare ligga vi kvar och drälla lik, våra ansikten frysa fast i snöven, tjocka slägten kommer och letar men flinskaren har skaft opp nunan på en, varuven har släpat bort ens torftiga klädnad, håret är anfrätt av harpiss och stjärtnärket är oppädet av ismask, så slägten säger att nä, det är inte hon, man sert på rövskägget, låtna ligga; dansande på sjungande klingor dom komma ur blanksvarta natten; radar ha

dom och värmebriller, dom se allt som bultar och lefver och svär och blöder, skogshelvetets murker skyler oss ej; men vi göra oss kall och orörlig, vi begrafva oss i vindvallar längs kanaalernas stränder, vi ligga nerpackad och dra på oss allehanda snorsot och köldgikt, det susar i örona af krumpsnö, af skogsmössenas elaka viskning; fast man blifver kall, riktigt nertjyld man blifver, och då förblindas värmebrillerna deras, dom se oss plötesligt ej, och vi kunna flukta på dom i hatisk frid och ostördhet: fram speja blott ögonå våra, följande mördarskuggernas jakt över nattliga isen

våran blef bäcken utan namn, tjärnen som svall till en siö utanför kartan, stigvattenån, den dränkta däliden, regndammen i skogsjävalns inre, modden den eviga; där vingla vi fram på slögrillor, vibbla på isforor mellan fältpölar frusna, ranta och hinka och snuppla och glijda en kortljud stund i skogsfanskapets grådis, under granar med dränkta rutter, förbi den gamla världens överwoxna petong och sammansturtade åminnelser; på blad som äro trubbig och knäckt vi skrinna öfver bottenfrusna biflöden i murkret, själfva biflöden till murkret, mærgfrusna; vi kura samman när skarvarnas onådssträck draga fram över himlagrånaden, vi bäva för tångulven, vi gömma oss under ruskan och besvärja skrymtet, vi offra täljgobbar åt emil i bodkapellen, vi blota finsill åt sjelvaste Satan, vi lystra till porlet under snökrustet, vi söka löftesrika tecken i skarens munster af infrusne tallbar, vi stirra utter och räkna ofrusna tår, och ifall vi en enda gång råka ut i skogsskitbrynet och icke genast fly in igen under granarna av rädsla för uppnaden så blicka vi ut över kalfältena, vi se himlarn lysas opp av städerna i sør, molnena äro gul

som piss fastän det är natt, och vi tänka att en dag skola ock vi lysa opp himlarna, en dag skall ock våran eld slå ur molnena, en dag skola vi storma fram på vingar av gull, och Engelen skall vara vid vår sida, och vad ogräs synden sått skall Han meja med sin jättestora knif

dom ha sina tittpunkter vid kanaalerna: med slagbommar, bevakningsdorn och traggeltråd; och ibland man kommer klofsande där över den frusna dyen i snöskoerna sina på jakt efter nåt infruset lingon, en slängrova, en borttappad grej; och på flera hundra vidders håll dom få syn på en och burja vråla i sina *luidspreker*, dom komma skrinande, skidande, uti hundspannor komma dom farande med läskigt gleffsande skit-rackor, på *sneetwskooter* dom komma med öronkrullande dåån och bländarljus, dom drycka ner en i snöven och ställa tusen frågor och göra pickenick, dom tafsa i alla ens ficker och sno ens nar, dom ställa frågor som man icke snappar, dom surra fast en vid en asp och boksa en i magen, dom säga man smyger runt och *rondkijkar*, och fastän man icke gör det, fastän det icke finnes en vettig sälle som vågar rondkijka på dom eller ens glura lite eftersom dom i så fall sprätta en opp och vräka ront ens internalijer – det spelar ingen roll, man kan förneka ackusativen eller låta bli, man får ändå smörj, dom sparkas och bits och köra öfver en med hundspannorna, och till sist är det knappt man själf tror sina förnekelse längre, dom äro så arg och så stark och så egensinnigt grym att man öfvertygas om sin egen uselhet och skuld och erkänner all möjlig rondkijk; fast har man tur dom spöar bara opp en lite lätt och varpar ut en i drifvan igen, och har man verklig tok-phlax får man också snöskoerna tillbaka och kan då förlänga sin vandring

igenom torftigheten, på jakt efter ett infruset lingon, en slängrova, en borttappad grej

men också det finns en *Inspecteur-Generaal voor de Noord-Zweedse zone A vijf*; hen kommer hit ibland till hålena våra, åtföljd av tretti-förty svarta tölpaner, hen ställer frågor till ledarskapet om varför den oranscha fanan aldrig hissas eller varför nån vänt om alla skyltar ute i skogsfanskapet eller varför nån gjort otillåtna snögobbar eller vittjat deras fridelysta kräptor, och medans Inspecteur-Generaalen frågar ut ödfursten och de andra höög-djurena gå dom svarta tölpaner rond och slå itu vartenda brukebart föremål vi ha, dom vrida av oss våra fattiga klenoder bara för att flijna åt dem och gifva dem förklenande tillmälen, dom skvätta säd och advokaat över kuddar och spesserier, dom wrestla omkull de klenaste och skinntorraste av oss och tvinga andra att se på; och innan dom lämna oss i vår vanmäktiga vrede dom få oss att sätta nya bomärken på deras förhatliga *formen*, dessa pappersjävlar som ingen orkar läsa, så att när dom fara igen ha vi icke allenast blitt pryglad och furnedrad, vi ha dessutom lofat all upptänklig fiskal och annan trohet till deras helvetes Nedrigland, och bryta vi detta *verplicht* komma dom hit igen, mer blodsuktiga än nånsin, och slå oss på keften och släpa iväg oss över sompen och bura in oss i sina församlings-läger, varifrån ingen nånsin vänt tillbaks a lefvande annat än groft vanställd, svinjobbig och hopplöst störd uti syket

det var en gång en holländare, en Bellman och en holländare till, de skulle tävla om vem som bäst kunde stå i kö, först kom den förste holländarn, han tog en nummerlapp och ställde sig att vänta, minuterna gick, minuterna gick, fast sen gav han upp och sa att vafan, då kom den andre holländarn, tog en kölapp och började vänta, minuterna gick, timmarna gick, dagarna gick, men efter en halv vecka sa han att vafan och gav upp, då kom Bellman, tog en kölapp och sa att vafan, står jag först?

*om hålena våra, lifvet och stemningen däri,
samt om deras Histoire och mer dertill som rör flerställt
andra substanszer
– en liten, egentligen obetydlig sedebild*

företal

nu är satvintran här, strykful bland årstidernas
finbrudar, med djuptjäle i kärr och somp, med flinsnö
och viderklimp uti marsken; i hålena ha vi det förvisso
hyfsadt varmt, må vara att luftet smakar beskt efter
några månar, men säg det hem där luftet inte smakar
beskt efter några månar; ibland man gluttar ut en
stund på vintrigheten: isarne ligga tjock på marsken,
myrhägern tager sina långsamma klif över den frusna
tångvidden, lystrande efter knorrorkens raff-raff under
skaren; men i öfrigt är där ödsligt och trist, och man
undrar: hvad är detta för ett ställe? hur vart allt så fult?
– nå, låt oss förfläcka tiden med en redovisning af vår
tillvaro, på det att vi själva månne nås af en oförutsedd
Insikt & kunna en smuul korrigera det eländ, som oss
omhärva

I

vem som hälst vet ju det att *hålena* våra äro trettitvå
i talet, fast af olika dimmesjoner: stora och små,
aplånga och mera hoptryckt; här ha vi bo och näste,

den ene den andre lijk fastän alla individer; vi ha
sovhål, eller *palluner*, där vi bequämt oss inrättadt
hawa alltefter slägt-banden, paszionernas & den
öfriga slumpens behag; vi hawa förskolehål och
folkskolehål, men också ämbetshål med inklmoms,
blanketter, blankettverkstäder, kölappar, penntroll,
avfallsutredningar och trisfelberedningar; vi ha
universitet flera styckna, och folkparkshålet ha vi
med tuppjävlar, kasta macka och han med hältan;
runt klintarna är det inte ofult om våren, bortom
Löga finns en glimpt där konvaljern går i blom om
sommarn, och ibland om husten det väfves under
al-salarnes höga hvalf på sompen en stemning så
märkeligt rijk på doft, ljus och klang att ens fattiga själ
tror sej mäktig de underbaraste storverk; kort sagdt:
här finnes ett & annat att yvas över när man besinnar
att detta är tuvan min uti verlden, här skall jag väl
våga lefva; endast ibland det ter sej en aning uselt,
kanske när man hamnar ensam i en kallfokt grot
om satvintran, ja kanske att man börjar om då med
förgrämligheterna: att man aldrig får nåt gjordt, att
ingen annan får nåt gjordt, att folk ha all betänketid i
verlden utan att det blifver något gjordt, inga storverk,
bara hafswerk, slompvis fortlevnad, förvällandet av
karaktären uti smågnabb, plockepin, potatistryck, tjat,
skrävel, upprepningar, gräl, trätor, tjat, skrävel, endast
ibland en oppriktig stämning, pilsnabbt förbi-ilande i
en host, straxt överröstad af glädjefattiga kärleksförslag,
af det evinnerliga tragglet om vädret, om finkelrännan,
om kattjäveln som sprang vilse på tjärn, så fan den
pisskatten sprang vilse, säger man, det var jag som
dränktena, hon var ju så helvetes ful! *att se på!* lägger

man till, fastän det är onödigt, fastän alla förstå,
 fastän man inte har en aning om vart kattstackarn
 blivit av, fastän man häldst bara sutte tyst och hölle
 småaktigheterna på visst afstånd; och ändå man slänger
 käft – för att få tiden att gå, för att man bliver så
 olidligt sne af att behöfva bevittna alla medmänskernas
 oppsyn; men Pia menar att det har att göra med
drängseln: det är för drångt härnere, säger hon, vi måste
 vara uthållig och visa långmod med varandra när det
 är så drångt; och man nickar och drummer en stund:
 kanske finns det en väg ur murkret? kanske finns det ett
 ljus bak tunnelens nästa böj? kanske blott ett svagsken,
 ett obetydligt blänk, kanske icke mer än en glansig
 liten sillbit som ändå förmår locka upp hoppfullheten
 på futter igen? och man burjar gifva akt på Pia och
 funderar en stund med sej själv; men sen grymtar Bosse
 till borta på sin skabbiga älgfäll, lätt för dej att snacka
 om uthållighet, grymtar han, och då börjar flabbet
 igen, för alla vet att Bosse brinner av fortare än ett
 näverbloss, lätt för dig att snacka! garvar han och pekar
 på ballen sin, och alla flinar och pekar på Bosses balle
 och sen på Pia; och så går satvintran i sitt elände bort
 och följs av våren, med lite tur går rödsipporna i blom
 och sottrasten sjunger för valden, fiskemåsor sväfva in
 utifrån kusten på jakt efter opptinade as af mysk och älg,
 bamse lämnar idet sitt och kräfver sin rödtott, nya barn
 komma till verlden och gamla bokstävlar glömmes,
 till och med gamla verbformer glömmes, egentligen
 man borde blifva fubannad, fast det blifver man ej, för
 en verklig Glädje står nu en stund på jorden, och man
 går där, genomborrad av en solstråle, full av mäsk, och
 då bliver det som inte av att man sätter Glädjekraften i

bruk för nånting allmännyttigt och klokt; istället låter
 man den oskyldiga Lycko-impulsen slå över i slabberi
 & förhåvelse, man latar sej och skrävar och intalar sej
 allehanda försonande särmärken och glummer sej bort
 i alldagens förlustelser, och sen åter kommer husten:
 ledan kryper sakteliga på igen, man varder okarsk och
 velig, och så burjar allt om på ny *cyklus*

II

om sommarn samla vi dorv, nämligen i *dorvhålena*,
 och dorven vi bryta ute på marsken, och det väcket
 oppta hela sommarn; vi bryta sjuka mängder dorv,
 vi bryta han med spett & hackare & arma händerna
 våra, vi trafva han i botar eller på sompkärlar, vi ro
 hem han eller draga han, och sen vi langa av han
 nedanför klintarna och forsla han vidare till hålena
 med myskspann, fast det har man inte, mysket låter
 sig icke tämjäs på det viset, det är bara en dröm, en
 bældning, i bästa fall man haver en mager hundfan som
 man tvingat för spannet, kanske bara en mårddhund,
 det går det med; så kör man med mårddhundkräket
 ända bort till dorvhålena och dippar ner dorven där
 och ser han försvinna: helvete, tänker man, vad har jag
 gjort? man förstår sej inte – satan så korkat att bara
 vrak ner han; men så minns man: han finns ju kvar
 därnere, han försvinner inte, han lagras på höög likt
 skitskräpet i hörnena; och när vredvädret kommer
 åter skicka vi ner nån flink onge med rep och bonk,
 ner och opp igen, hundra gånger minst, och så är
 dorven där igen, han brinner länge och skänker värma
 i pallunerna våra genom satvintran lång; men i andra